

Afrika'nin Sosyal Siyaset Meseleleri

Orhan TUNA

GİRİŞ :

İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve kısa bir devre zarfında da Almanya ve İtalya uzun müdet kendi ana vatan topraklarının bazı hal-lerde onlarca, hattâ yüzlerce misli büyüklüğündeki Asya ve Afrika mem-letlerini sömürmüşler, muazzam birer iktisadî ve siyâsî imparatorluk kurmuşlardı. Daha yirminci asrın birinci yarısında, müstemlekecilerle bu toprakların gerçek sahipleri arasında başlayan şiddetli bir mücadele, ikinci grubu gittikçe zafere doğru götürmüş, Asya ve Afrika'da bir çok mazlum millet bu mücadeleden muzaffer çıkmıştır. Filhakika bugün, Sovyetler Rusyasının topraklarına dahil ırklar, milletler ve memleket-ler bir tarafa bırakılacak olursa, Asyanın hemen bütün milletleri istik-lâllerine kavuşmuş durumdadırlar. Gerçekten kolonicilik, zamanımızda, büyük bir sür'atle ortadan kalkmakta, ancak Afrika kıtasında görüldüğü gibi, geride bir çok çetin meseleler bırakıp öyle geçmektedir.

Kolonicilik, bir milletin kendi hudutları dışında yabancı topraklar üzerinde bir mülke sahip olması ve buranın siyasetini, iktisadiyatını, müdafaasını ve dış meselelerini kontrol etmesi mânasına gelmektedir. Bu terim ve tarif genişletildiği takdirde, kısmî otonomiye sahip devlet-ler dahi, kolonicilik mefhumu içine girmektedir. Meselâ Cezair'in Fran-sızlar tarafından anavatan Fransasının bir parçası sayılması gibi.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, kolonicilik bakımından bugün mil-letlerarası münasebetlerde bahis mevzuu olan daha ziyade Afrika kıta-sı ve Afrika memleketleridir. Bu kıtanın nüfusu, takriben üç buçuk cil-yarlık dünya nüfusu içinde sadece 350 milyondan ibarettir. Bu 350 mil-yon Afrikalıdan halen istiklâl ve hürriyete kavuşmuş olanların sayısı bir hayli olmakla beraber, bir kısım Afrikalı halen müstemleke idaresi al-tında yaşamakta, Cenubî Afrika ittihadı ile Rodezya ise, hür bir mem-

leket oldukları halde, beyazlar tarafından idare edilmektedir. Bütün Afrika kıtasında yaşayan beyazların miktarı sadece 5.8 milyon insandan ibarettir. Bu miktarın bir milyonu Cezair'de, sekizyüz bin kadarı Şimal Afrikasında, ikiyüz elli bini Rodezya'da, altı yüz bin ebyaz, Afrikanın sair yerlerinde, üç küsur milyon beyaz ise güney Afrikada yaşamaktadır.

Öte yandan Afrika kıtasında nüfus artışı, elan bir nüfus patlaması şeklinde devam edip gitmektedir. Gerçekten 1920 yılında sadece 143 milyonluk bir nüfusa sahip bulunan Afrika'nın nüfusu, 1966 senesinde 320 milyona varmıştır. Bunun dışında yine 1920 de dünya nüfusunun %7,7 sini teşkil eden bu kıta halkı, gittikçe ve sür'atle artarak 1966 da cihan nüfusunun %9.5 na ulaşmıştır.

Bu münasebetle sosyal siyaset, nüfus gelişmesi ve iktisadî gelişme arasında karşılıklı tesir ve münasebetlerin hususî bir rol oynadığına işaret edelim. Geçmişte ölümlerin azalması, refah durumunun yükselmesi üzerinde müessir olmaktadır. Bugün ise nüfus artışı, bu artışa takaddüm eden nüfus başına reel gelir artışı olmadan meydana gelmektedir. Aslında bugünkü durum şudur :

Umumiyetle 1940 yıllarından beri geri kalmış bölgelerde ölümlerin büyük ölçüde azalması, gayet açık şekilde hastalık hallerinin tedavisi maksadiyle ucuz ve tatbik kabiliyeti olan yeni metodların bulunması sayesinde imkân altına girmiş, yani bu yeni metodların yerleşmesi neticesinde kabil olmuş ve bu metodlar ileri memleketlerden geri kalmış memleketlere doğru yayılmış, bu yayılmada milletlerarası organizasyonlar ve ilmî komünikasyon rol oynamış, bu arada milletlerarası yardım teşekkülleri hekim göndermek ve sağlık personeli temin etmek suretiyle büyük bir hizmet görmüşlerdir. Filhakika sağlık politikasıyla ilgili tedbirler, bu kabil geri kalmış memleketlerde öyle bir ihtilâl zemin hazırlamıştır ki, geçmişin tam aksine olarak, bu bir sınaî ve iktisadî ihtilâlden çok, aksine, bir sosyal ihtilâl mahiyeti kazanmıştır.

Sağlıkla ilgili tedbirlerin geri kalmış memleketlerce benimsenmesi hususunda yapılan tecrübeler, bu kabil memleketlerde sosyal siyaset ve istihsâl politikası ile ilgili tedbirler alınması hususunda yapılacak işbirliğinin, fevkalâde müşkül şartlar altında cereyan edeceğini açıkça göstermektedir.

Gerçekten dünyamızın bu bölgesinde nüfus artışı sosyal hâsıla artışından daha hızlı şekilde cereyan etmektedir.

Diğer taraftan maden istihsalâtı itibariyle Afrika, dünya ticaretinde ehemmiyetli bir mevki işgal etmektedir. Her şeyden önce Afrika, pırlanta istihsal ve ihracında bütün dünyada bir monopol durumunu muhafaza etmektedir. Nitekim dünya pırlanta istihsalinin %95 i ve altın istihsalinin ise takriben %65 i, Sovyetlerden sarfınazar edildiği takdirde, Afrika'ya ait bulunmaktadır. İhracat bakımından Cenubî Afrika İttihadı 1,2 milyar dolarla başta gelmekte, bunu Rodezya, Kongo, Nigeria, Mısır ve Cezair takip etmektedir.

Siyasî duruma gelince, 1914 yılında, yani Birinci Dünya Harbi arifesinde Liberya ve Habeşistan istisna edilecek olursa, bütün Afrika baştan başa müstemleke halinde idi. 1956 yılında ise müstakil Afrika devletlerinin sayısı ikiden sekize çıkmıştır. Yani 1914 teki müstakil iki devlete, Cenubî Afrika İttihadı, Sudan, Mısır, Libya, Tunus, ve Fas katılmıştır. 1956 ile 1960 arasındaki pek kısa sayılabilecek bir devre zarfında, Afrika kıtasında, bir çok milletleri istiklâllerine kavuşturan mühim hâdiseler cereyan etmiştir. Gerçekten 1960 da Afrikanın siyasî veçhesi büsbütün değişmiş, müstakîl Afrika devletlerinin sayısı 27 ye, hürriyetlerine kavuşmamış milletlerin sayısı ise 12 ye inmiştir. Bu suretle 1960 yılı Afrika kıtasına uğur getirmiş, Afrika'da 19 yeni devlet doğmuş, dünya haritası yeni 22 devlet kazanmış, bir çok Afrikalı milletler de hürriyet ve istiklâlleri uğruna çetin bir mücadele halinde bulunmuşlardır. 1960 lardan bu yana Afrika'da hürriyet ve istiklâline kavuşmuş bulunan milletlerin sayısı daha da artmış, siyasî bağımsızlık âdetâ bütün kıtaya yayılmıştır. Bununla beraber Afrika'da hâlâ ayağı olan kolonici devletler de vardır. Bu arada bilindiği gibi, Cezair halkı 6 küsur yıl hürriyet uğruna Fransız müstemlekeçileriyle çetin, kanlı ve kahramanca bir savaş halinde kalmıştır. Son yıllarda Portekiz devleti de müstemlekeleri yüzünden ehemmiyetli müşküllerle karşılaşmıştır. Portekiz Avrupanın en küçük ve her hâl-ü kârda en fakir memleketlerinden biri olduğu halde, Afrika'da 11 milyon insanın yaşadığı, bir buçuk milyon kilometre karelik bir arazi üzerinde hâkimiyetini idame etmek gayretindedir.

Bundan bir kaç yıl önce Kongo başvekili P. Lumumba'nın katledilmiş olması, kolonicilik meselelerinin tekrardan milletlerarası siyaset sahnesine çıkmasına yol açmıştır. Bunun üzerine mesele gerek Birleşmiş Milletlerde, gerek diplomasi kanalıyla devletler arasında münakaşa edilmiştir. Bu arada Birleşik Amerika Devletlerinin Afrika meselelerine bakan Dışişleri Bakanlığı sabık müsteşarı M. Williams o tarihlerde söylediği bir nutkunda "Afrika Afrikalılarındır" sözünü kullanmıştır. Ger-

çekten Batı devletleri kolonileri ve koloni halklarını o derece istismara almışlardır ki, Amerikalı devlet adamının bu sözü İngiltere, Fransa, Belçika ve Portekiz'de büyük protestolara vesile teşkil etmiş, bir çok müstemlekeci memlekette fırtınalar yaratmıştır. Bunu takiben Amerika Birleşik Devletlerinin sabık başkanlarından müteveffa Kennedy yaptığı bir basın toplantısında, bu fırtınaları imâ ederek, "Afrika, Afrikalıların değilse kimindir?" demiş ve bu suretle müstemlekeci devletlere kısa fakat mânâlı ve şayanı takdir bir cevap vermiştir. Kennedy bu sözü ile, Güney Afrika İttihadı ile Rodezya'yı da kasetmiştir. Filhakika Amerika Birleşik Devletlerinin müstemlekicilik karşısındaki politikası, öteden beri vâzih bir mahiyet göstermiştir. Amerikan halkı an'aneleri, tarihi ve hisleri itibariyle kolonicilik rejimine muhaliftir. Ancak Fransa, İngiltere, İtalya ve saire gibi NATO devletleriyle olan ittifakı hasebiyle, durumu da nâzik bir manzara göstermektedir. Mütteliklerinin bir kısmının hâlâ müstemlekeci kalmaktaki ısrarları, Amerika'nın milletlerarası toplantılardaki tutumunu güçleştirmektedir. Kaldı ki, Asya ve Afrika devletleri, Amerikanın kolonici mütteliklerini desteklemesini çok fena karşılamaktadırlar. Bir taraftan moral, diğer taraftan siyasî ve askerî mesuliyetleri çok zaman birbiriyle çatışma halinde bulunmaktadır.

Afrika'da sınaî ihtilâfların kaynağı :

Afrika'da sınaî ihtilâflar, kabile ekonomisinden sanayie geçiş safhasında ve hususiyile yeni kıymetlerin benimsenmesinde ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu kıtada sınaî uyumsuzlukların kaynaklarını fabrika ve işletme içinde aramaktan çok, bunların haricinde arayıp bulmak lâzımdır.

Tipki vaktiyle yüksek derecede sanayileşmiş memleketlerde olduğu gibi, Afrikada da bugün sanayileşme prosesi, kırkık bölgelerde meskûn insanları sanayi bölgelerine doğru çekmektedir. Aslında Afrikada köylerde oturanlar oldukça homojen ve birleşik bir cemiyet halinde bulunmaktaydı. Meselâ Doğu Afrika bugün ziraatten sanayie geçiş halindedir ve bu bölge, gelişmekte olan her memleketin böyle bir geçiş devresinde karşılaştığı bütün güçlüklerle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu güçlüklerden mada, Doğu Afrika için "kabile cemiyeti" (Tribal Society) ile alâkalı başka sosyal problemler de mevcuttur. Bu şartlar altında bir sosyal siyasetçi ve sosyoloğun karşı karşıya bulunduğu mesele, "kabile cemiyeti" nin sanayi cemiyeti ile koordine edilip, edilemeyeceği meselesidir. Bu bakımdan ilk bünye problemi, şehir ile kırsal arasındaki farktır. Sanayi ve ticaret, bilfarz Kenya ile Uganda da sayıları bir hayli az

olan şehirlerde tekâsüf etmiştir. Bunun neticesinde kırdâ, yani şehir dışı bölgelerde yaşayan Afrika halkı asgarî geçimini temin edemediği müddetçe, şehre akın etme mecburiyeti doğmaktadır. Sinaî ve ticarî müesseseler şehre akın eden işçiler için "Bedspaces" evleri, yani her işçiye ancak bir yatak büyüklüğünde yer verilen evler inşa etmektedirler. Bundan gaye, şehre gelen işçilerin ailelerini de beraber getirmelerine mâni olmaktır. Ayrıca ailesini şehre getiren her işçinin işine derhal son verilmektedir. Afrika hükümetleri bu duruma engel olmak maksadiyle, bir çok yeni sitelerin inşasına başlamıştır. Bizzat hükümet tarafından inşa edilen bu binalarda, karı-koca ve üç çocuktan ibaret bir aile için iki odalık daireler esas alınmıştır. Nairobi'deki böyle iki odalı bir dairenin aylık kirası 100 şilindir. Ortalama ayda 170 şilinklik bir gelikle, Afrikalı aile iki odalı dairesini ancak başkalarını da kiracı olarak yanına almak suretiyle kullanabilmekte ve neticede iki odalı dairede bir kaç aile hep bir arada barınmaktadır.

Diğer taraftan öteden beri ve çeşitli sebeplerden dolayı Afrikada modern iktisat teorisine göre bir piyasa durumu mevcut olmamış, yine bir kâr temayülü ve kazanç hırsı doğamamış ve bu ülkede yine uzun zaman çalışma disiplini medh ve senâ ve istihza gibi müeyyidelere dayanmıştır.

İşte bu tip insanlar, Afrikada yavaş yavaş sanayi merkezleri doğdukça buralara hicret etmişlerdir. Afrikalılar için sinaî istihdama geçiş, bunların kendilerini birer istihsal faktörü telâkki etmelerine ve paralarını daha çok gıda ve giyim maddelerine ayırmalarına ve Avrupa medeniyetine intibak etmelerine yol açmıştır. Hülâsa olarak ve sosyolojik bakımdan denilebilir ki, sanayide çalışan Afrikalılar tamamiyle yeni kıymetler ve normlar tarafından mass edilmiştir.

Diğer taraftan bu karakteristik batılı değerlerin Afrikalı sanayi işçileri bakımından gözden geçirilmesi çok mühimdir. Bu arada ilk ortaya çıkan mesele, fabrikalarda ve sinaî işyerlerinde kıymetler arasındaki ihtilâftır. Afrikalı işçi için kendi sosyal ihtiyaçlarını tatmin bakımından köy, sanayi hayatı, kimseye ait olmayan bir toprağın kültürüdür. Afrikalı, orijininden intikal eden çalışma itiyatlarını ve sosyal değerleri terketmemiş, fakat sanayi hayatındaki yeni değerleri de henüz hazmetmemiştir. Ashında Afrikalı sanayi kültürünün icaplarını henüz benimsememiştir. Bu kıta halkı için kabilenin akrabalık sistemi ile, Batının nakdî iktisat sistemini telif etmeğe imkân yoktur. Afrikalılar bu iki sistemin bir tezât arzettiğini söylemekte ve bu tezattan ve mücadeleden muvaffak

çıkacak olanın yanında yer almak istemektedir. Gerçekten Afrikalı sanayi işçisinin diğer bir sosyal hususiyetini, kabilesiyle olan münasebetini devam ettirme mecburiyeti teşkil etmektedir. Bu mecburiyet Afrikalı işçi için, ailesini şehre getirmiş olsa dahi, devam edip gitmektedir. Kabile ile olan münasebetinin kesilmesi halinde, bir Afrikalı kendi köyündeki toprak hakkını kaybetmektedir ve böyle bir kaybın iktisadî ve sosyal bakımlardan bazı ağır neticeleri ortaya çıkmaktadır. Çünkü Afrikada bir sosyal sigorta sistemi mevcut değildir ve kabilenin ortak-kollektif toprak mülkiyeti, hususiyle işsizlik hallerinde ve ihtiyarlıkta işçi için bir sosyal emniyet teşkil etmektedir.

Bundan başka atalar kültürünün bir neticesi olarak, kabile an'anelerine göre, bir Afrikalı öldüğü takdirde, gömülmek üzere köyüne geri getirilmektedir. Bütün bu hakları korumak maksadiyle, şehirlerdeki sanayi işçileri arasında, mensup oldukları kabilelere göre gruplar teşekkül etmektedir. Bu gruplar kabile ile devamlı bir bağıllığı muhafaza etmekte ve gruba dahil herkes bir sıra dahilinde ve muayyen bir müddet için köyüne gitmektedir.

Bu bakımdan kabile bağlantıları aynı zamanda çok yüksek bir işçi devrine sebep teşkil etmektedir. İşçi devri nisbeti 1955 yılında %60 ve yedi sene sonra ise, yani 1962 yılında %32 yi bulmaktaydı. Bazı modern işletmeler, kurmuş oldukları sosyal tesisler sayesinde bu kabile bağlantılarını hafifletmeğe çalışmaktadırlar. Afrikalılara göre, Batının moneter sistemi gerçi mallar arz etmekte, fakat güvenlik temin etmemektedir. Buna mukabil kabile akrabalığı ve hısımlığı sistemi belki daha az yiyecek maddeler arz eder, ancak bunun yanında güvenlik sağlar. Bundan dolayı köyde hısım ve akraba yanında temin edilen sosyal güvenlik ile, sanayi merkezlerinde iktisadî mallar arasında bir tercih yapmak her zaman kolay olmamaktadır.

Afrika sanayiinde en göze çarpan problemlerden biri de, çok sık işyeri değişmeleridir. İnsanlar mümkün olduğu kadar sür'atle kendi köylerine dönmek istemekte ve tekrar toprak üzerinde çalışmak arzusunu ızhâr etmektedirler. Paraya ihtiyacı olduğu zaman, şehre ve sanayie rağbet etmektedirler. Ancak başka yerlerde daha yüksek ücretlere kavuşmak, sadece bu yer değişimi üzerinde rol oynayan esas faktör değildir.

Mal ve gelir dağılımı da, iktisadî ve meslekî bünyedeki dağılıma uymaktadır. Zengin ile fakir, toprak sahibi, bilhassa büyük çiftçi ile Squater, Avrupalı ve Hintli fabrikatör ve tâcir ile, bunların Afrikalı işçileri arasındaki tezat tasavvur edilemeyecek kadar büyüktür. Afrikalı

sanayi işçisinin ortalama aylık geliri takriben 170 şilindir (Afrika şilini), ve bu aşağı yukarı 200 Türk lirasına tekabül etmektedir. Sanayi işçisi olmayan bir işçinin aylık gelir ortalaması, takriben 20-30 şilin, yani 25-35 Türk lirasıdır. Bu arada gözönüne alınması gereken diğer bir nokta, Afrikalının yukarıda da temas ve işaret edildiği gibi, "geniş aile sistemi" (Extendet Family System) ne göre sadece kendi ailesine değil, aynı zamanda akrabalarına da bakması mecburîdir. Bir Afrikalıya, ücret veya maaşının artması halinde, derhal kabilesi tarafından bakım için daha fazla akraba bağlanmaktadır.

Aslında Afrikada ücretler, Afrikanın en büyük işverenleri durumunda olan hükümetler tarafından tesbit ve tâyin edilmektedir. Yani asgarî ücretleri tâyin etmiş bulunan bir hükümet karşısında, özel sanayi müteşebbisi bunun ne altına inebilmekte, ne üstüne çıkabilmektedir. Ücretlerin bu şekilde tâyini, Afrikadaki bir memleket bir çok ırklardan terekküp ettiği ve ücretler ırk farkı gözetilen bir politika zaviyesinden kararlaştırıldığı takdirde, büsbütün problematik bir mahiyet almaktadır. Meselâ Güney Afrika cumhuriyetinde ırk tefriki, sanayideki ücret sistemleri üzerinde müessir olmaktadır. Rodezyada'da durum aynıdır. Kenya ve Sambia'da yakın zamanlara, yani siyasî bağımsızlık devrine kadar, ücret sistemi aslında deri rengi esasına dayanmaktaydı. Teknik bilgidenden çok, deri rengine göre olan ücret farklılıkları, çeşitli sanayi kollarında ekseriya gerginliklerin kaynağını ve sebeplerini teşkil etmektedir.

Hülâsa Afrikalı sanayi işçisinin ailesi, çok hallerde asgarî geçim seviyesinin sınırında, hattâ altında yaşamaktadır. Kırılık bölgelerde kendi kendine temin ettikleri bir çok yiyecek maddesinden ve bilhassa ehemmiyet bakımından Avrupadaki patatesle kıyaslanabilecek olan muzdan dahi mahrumdurlar. Açlık, köylere nazaran şehirde çok daha mühim bir rol oynamaktadır. Meselâ Nairobi'deki büyük otellerin civarında mutfaqlardan atılacak yemek artıklarını bekleyen bir çok insan görmek mümkündür. Hırsızlık ve diğer suçların, kifayetsiz ücretler ve maaşlar yüzünden geniş ölçüde yayılması, Doğu Afrika hükümetlerini sert tedbirler almak zorunda bırakmıştır.

Ayrıca Afrikalı işçiler hiç bir zaman sevk ve idare kademelerine getirilmediği gibi, bunlara kendi teknik maharet ve kabiliyetlerini gösterecek imkânlar da verilmemektedir. Kontrol mevkiinde bulunacak kimse-ler daima Avrupalı ve Asyalılar arasından seçilmektedir. Avrupalılar piramidin zirvesinde, Asyalılar ortasında, Afrikalılar ise tabanında yer almaktadır. Bir çok Afrikalı sanayi işçilerinin, kendi memleketleri siyasî

bağımsızlığa kavuştuktan sonra, bu farkların ortadan kalkacağı hususundaki ümitleri gerçekleşmemiştir. Esasında sırf soy ve kabile menşei hürmete lâyık görülmediği, yahut cemiyet içindeki sosyal statüsü düşük olduğu için, bir kısım Afrikalılar teknik bilgi ve maharetleri yerinde olsa dahi, sevk ve idare kademelerine gelmek istememektelerdir. Bu itibarla Afrikalı daima sosyal menşeiini düşünmek zorundadır.

Bundan başka kabile ve klân farklılıkları da işletmelerde bizzat Afrikalılar arasında bir çok huzursuzluk ve geçimsizliklere yol açmakta ve Afrika cemiyetini teşkil eden soy ve kabile mensupları arasındaki önyargılar, zaman zaman ehemmiyetli meseleler doğurmaktadır.

Filhakika kabilenin yaşlılarının evlerdeki otoriteleri, sanayi hayatında bütün kuvvetini kaybetmektedir. İşletme idarecilerinin kabile yaşlılarını işçilerin temsilcileri statüsüne getirmek hususundaki gayretleri, bu yaşlıları diğerlerinin husumetine maruz bırakmış, bunlar için şahsî bir tehlike teşkil edecek bir duruma getirmiştir. Hattâ evlerinde büyük otorite sahibi olan kabile ve klân yaşlıları, bizzat kendi kabile ve klânına mensup olan Afrikalılarca sanayi işyerlerinde Avrupalı idarecilerle bir tutulmuş ve bunlara, istihdam şartlarının ıslâhında ciddi bir engel teşkil eden kimseler nazariyle bakılmıştır. Şu halde bir sanayi işyerinde kabile hayatının otorite strüktürü tamamiyle çökmüştür. Hususiyile maden işçileri bir sendika çatısı altında toplanmak istediklerinde, bu kabile yaşlıları işletme sevk ve idaresi ile işçiler arasında huzursuzlukların belli başlı sebebinin teşkil etmişlerdir. Şu halde, köyde nüfuz temin eden mevkiler ve vasıflar, sanayi hayatında bir çok ihtilâfların kaynağını teşkil etmiştir.

Afrika'da Sendikacılık :

Aslında Afrika'da değişiklikler, yeni kuruluşlar, reorganizasyonlar, gruplaşma ve yeniden gruplaşmalar, nihayet birleşmeler süratli bir cereyan halindedir. Ayrıca bu zengin kıtada parçalanmalar da çok çabuk olmaktadır. Bunu anlamak güç değildir. Zira Afrika henüz koloni iken bir çok sendikalar metropol memleketlerdeki sendika model ve tiplerine göre kurulmuştur. Bunlar umumiyetle Fransız, İngiliz ve Belçika sendika tipleri idi. Sayılan bu memleketlerdeki sendika modellerinin iyi ve kötü bütün özellikleri, bu suretle çeşitli Afrika memleketlerine intikal etmiş bulunuyordu. Ancak bu devirlerde kurulmuş bulunan Afrika sendikalarının en büyük kusur ve noksanı, bunların Afrikanın şart ve mü-

nasebetlerine göre değil, tersine, mahiyeti tamamiyle başka memleketlerini hususiyetlerini ihtiva etmeleri idi.

Bütün bu kusurlarına rağmen, o devrin Afrika sendikaları modern organizasyonlar hususunda bir okul rolü oynamış ve netice itibariyle Afrika sendikaları bu memleketlerin koloni devletlerine karşı istiklâl ve bağımsızlık mücadelesinde takdire değer bir rol oynamışlar, en mühim savaş faktörü vazifesi görmüşlerdir. Ancak bağımsızlığın elde edilmesinden sonra durum esasından değişmiştir. Bu arada bir çok sendika liderleri devlet ve hükümet mesuliyetlerini üzerlerine almışlar, bütün halkın alâka ve menfaatini gözeten hükümetlerle sıkı bir el ve işbirliği yapmışlardır. Diğer taraftan bir kısım Afrika memleketlerinde ise sendikalar, hükümetlerin bunları memleketin kalkınmasında tesirli birer organ haline getirmeğe zorlamasından dolayı, esasen üyelerinin menfaatleriyle uğraşmak imkânından mahrum bırakılmışlardır. Ayrıca bir kısım Afrika memleketlerinde ise, koloni devrinde türlü ideolojik istikametlere göre parçalanmış olan sendikalar hükümetin baskısı ile birleşmeğe, tek sendika hareketi halinde toplanmaya mecbur kalmışlardır. Nihayet bu kıtadaki memleketlerden bazılarında sendikacılık hareketi henüz devam edip gitmektedir.

Afrika devletleri arasında meselâ Habeşistandaki sendikacılık hareketleri, bilhassa üzerinde durulmaya değer bir mahiyet göstermektedir. Bu patriyarkal-otoriter şekilde idare edilen memlekette, ki dünyanın en eski imparatorluğu olmakla iftihar etmektedir, ancak beş altı yıldanberi sendikaların doğmasına müsaade edilmiştir. Adı geçen memlekette, çıkarılan modern çalışma mevzuatı, sendikacılık hareketinin temellerini teşkil etmektedir. Tıpkı vaktiyle Avrupada olduğu gibi Habeşistanda da, basın işçileri ilk sendikayı kurmuşlardır. Bu memlekette bütün lokal sendikalar konfederasyona bağlıdır. Bu yüzden konfederasyon bazı müşküllerle karşı karşıya bulunmaktadır. Zira lokal sendikalar her türlü tecrübeden mahrum bir durumdadır. Bunlar, meselâ Kenya'da olduğu gibi, koloni sahibi devletlere karşı çetin bir mücadele yapmıştır.

Diğer yönden Habeşistanda dahi işçilerin sendikalara karşı alâkalarının zayıf olduğunu söylemeğe imkân yoktur. Aksine, işçiler büyük bir ilgi ile sendikacılık hareketlerinin mâna ve mahiyetini öğrenmeğe çalışmaktadırlar. Bu memleket aslında çok az sanayileşmiştir ve 50 bin kadar sanayi işçisinin 30 bini, bugün organize bir durumdadır ve aradan henüz üç yıl geçmiştir. İşçi sendikaları konfederasyonu, bilhassa işçilerin yetiştirilmesi meselesine büyük bir önem vermekte ve bu yolda çalışmalara girişmiş bulunmaktadır.

Eğitim seminerlerinde verilen dersler arasında, kolektif pazarlık, iř hukuku, tahkim vetiresi, sosyal siyaset ve sendikacılık konuları vardır. Bundan başka konfederasyon, 1965 yılında 10 talebeyi Adis Ababa Üniversitesi'nde yetiştirmiş ve bunları memleketin muhtelif bölgelerine göndermiştir. Bunlar, gönderildikleri bölgelerde sendikacılık eğitimi yanında, işçilere okuyup yazma da öğretmekle görevlendirilmişlerdir.

Eğitim çalışmaları yanında, Habeşistan sendikalar konfederasyonu için en önemli problemlerden birisini, organizasyon meselesi teşkil etmektedir. Bu memlekette toplam olarak 61 lokal sendika vardır. Bunları, millî seviyede sanayi sendikası haline getirmek gayretlerine başlanmıştır. Basın sanayiinde bu gayretler başarılı şekilde neticelenmiş, tekstil iş kolunda ise bu hususta statüler hazırlanmıştır. Ayrıca konfederasyon, sendikalardaki fonksiyonerler için aylık dergi neşrine başlamıştır. Bu dergi merkez teşkilâtı ile, lokal sendikalar arasında irtibatı temin mak-sadına da hizmet etmektedir. Çünkü memleket meselâ bugünkü Almanyanın beş misli büyüktür ve tek bir demiryolu ile bir kaç karayoluna sahiptir. Ayrıca önümüzdeki yıllarda konfederasyonun en önemli vazifelerinden birini de, sendika veznedarlarının yetiştirilmesi teşkil etmektedir. Bunlara veznedarlık ve muhasebe sahalarında ana mefhumlar hakkında bilgi vermek lâzımdır.

Öte taraftan iki Alman sendikacılık uzmanı iki yıldan beri müşavir olarak konfederasyon nezdinde çalışmaktadır. Diğer gelişmiş memleketlerden de müşavirler gelecektir. "Eski biraderler" tarafından bu yeni sendikalara ve sendikacılara karşı gösterilen dayanışma tezahürleri, bunlara büyük bir cesaret vermektedir.

Son yıllarda Amerika ve Avrupanın sendikacı olmayan çevreleri de, Afrikadaki sendikacılık hareketleriyle meşgul olmaya başlamışlardır. Bunun sebebi ve hikmeti, dünyamızın siyahilerle meskûn bu muntıkasında, sendikaların doğuş ve oluş safhasında, aynı devre zarfında Amerika ve Avrupa sendikalarının oynayacakları rolden daha mühim bazı roller oynayabileceği kanaatinden ileri gelmektedir. Filhakika bir çok Avrupa devletlerinde sendikalar, an'anevî nizam dışında tek organize gruptur. Hemen hemen her tarafta bunlar bağımsızlık, hürriyet ve istiklâl hareketlerinde ve Afrika devletlerinin doğmasında çok ehemmiyetli rol oynamışlardır.

Diğer yandan devlet sendikalarının bir hal çaresi olmaktan hayli uzak bulunduğu ileri sürülmektedir. Aslında bugüne kadar Afrika sendikaları mücadelelerini, hemen hemen tamamıyla koloni idarelerine ve

yabancı sermayeye karşı yapmışlardır. Siyasî bağımsızlık elde edildikten sonra, Afrikanın bir çok devletlerinde sendikalar tamamiyle yeni bir durumla karşılaşmışlardır. Bunlar şimdi yeni siyasî nizam içinde yer almak için gayret sarfetmek zorundadırlar. Sendikalar bundan sonra işçi haklarının mücahidi olarak kalmak istemekte, diğer taraftan ise, yeni devletler ve hükümetlerle bilhassa sıkı bağlarla bağlı bulduklarını hissetmektedirler. Yeni Afrika hükümetleri öte yandan, sendikacılık hareketlerinin gelişmesini bilhassa büyük bir dikkatle takip etmektedirler. Afrikanın yeni hükümetleri memleketin kalkınma plânlarını sendikal aksiyonlarla zedelenmesi ihtimalinden korkmakta ve bundan dolayı da hemen her tarafta, doğrudan doğruya veya dolayısıyla sendikalar üzerinde nüfuz tesisine çalışmaktadırlar. Bir çok memleketlerde Afrika sendikalarını birlik ve beraberlik içinde tutmak gayretleri arkasında, ekseriya hükümet bulunmaktadır. Ayrıca yeni hükümetlere, sendikaları hükümetin veya hükümet partisinin tam ve mutlak bir kontrolü altına almak temayülü hâkimdir. Bununla beraber, tek sendikaya ve grev yasasına rağmen, son zamanlarda yaygın olan kanaat bir cemiyete zora dayanan organizasyonlara nazaran bilumum hakları teminat altına alınmış meşru ve bağımsız sendikaların daha iyi hizmet edebileceği merkezindedir.

Sendikalar arasında gittikçe yerleşen görüş, devamlı milletlerarası bağluluklar kurulması ve muhafaza edilmesi istikametindedir. Filhakika Casablanca konferansında bir çok sendika liderine, milletlerarası sendika organizasyonları ile bağların çözülmesinin, hususiyle milletlerarası hür sendikalar konfederasyonu ile alâkanın tamamiyle kesilmesinin hayırlı ve faydalı neticeler doğuracağı telkin edilmiştir.

Ancak o günden beri Nil ve diğer nehirlerinden bir çok sular akmış ve bugüne kadar hiç bir Afrika sendikası bahis konusu konfederasyondan ayrılmamıştır. Aksine, 1961 yılında toplanan milletlerarası sendikalar konfederasyonu yönetim kurulu, diğer bazı Afrika sendikalarını üye olarak kabul etmiştir. Nitekim Libya'da Salem Shita adlı bir sendika şefi, bir grevi organize ettiği için polis nezaretine alınmıştır. Sendika liderleri grev hareketinde bütün kanunî hükümlere riayet etmiş olmalarına rağmen, yine de memlekette sendikacılık hareketini baltaladıkları iddiası ile tevkif edilmişlerdir. Aslında Libya'da siyasî partilere müsaade ve müsamaha edilmediği için, otokratik rejimle idare edilen bu memleketin tek demokratik hareketi bu suretle ortadan kalkmıştır. Bir zamanlar yabancı sendika liderlerinin ziyareti, Trablus'da da sendika bürolarının polis işgali altına alınmasına yol açmıştır. Afrika'da sendi-

kalar halk efkârına hitap etmek suretiyle, Afrika devletlerinde bağımsız ve hür sendikacılık hareketlerinin faydalarını anlatmağa çalışmaktadır. Bunlar devlet sendikalarının hiç bir ilerlemeye yol açmayacağını, aksine işçiler ve sendikalar için bir çelik ceket rolü oynadığının idraki içindedirler.

ICFTU'nun gelişmekte olan memleketlerde sendikalara yardımı, aslında demokratik ve bağımsız sendikaların doğmasına ve gerek komünizmi, gerek istismarı ortadan kaldırmağa matuf bulunmaktadır.

Öte yandan Afrika kıtasındaki dağınık ve perakende sendikaların birleştirilmesi maksadiyle ötedenberi sarfedilen gayretler, meyvalarını vermeğe başlamıştır. Filhakika Afrika'nın hemen hemen bütün memleketlerindeki sendikalardan 45 inin liderleri, daha bundan yıllarca önce, kıta çapında bir programla birleşme faaliyetine girişmişlerdir.

İlk Bütün Afrika Sendikaları Konferansı, Fas Kralı Hasan II. tarafından 1961 yılında resmen açılmıştır. Hasan II., Afrika birliğinin kurulmasında ilk adımı attıklarından dolayı sendikacıları takdir etmiş ve kıtada kolonileşme tesirleri hâkim olduğundan, böyle bir başarının henüz siyasi alanda elde edilemeyeceğini belirtmiştir. Kral Hasan, sendikacılara acele etmemelerini, sendikalarını "Afrikanın muhtemel değişmelerini gözönüne alarak dikkatle kurmalarını" tavsiye etmiştir. Ayrıca iktisadi gelişmede sendikaların rolüne temas etmiş, bilhassa devletin ve sendikaların "muhtariyeti" üzerinde durmuş, her birinin "hususî mesuliyetleri" bulunduğunu belirtmiştir. Dört günlük konferansın 3. gününde, Afrikalı sendikacıların birlik kurmakta acele ettikleri anlaşılmıştır.

Kıtada muhtelif fikirlerin hüküm sürdüğü, delegelerin gayri resmî şekilde gruplanarak tarafsızlara tesir etmeğe çalışmalarından dolayı, daha açık şekilde ortaya çıkmıştır.

Konferans iki temel partiye ayrılmıştır : "Pan - African Federation" a iltihak ettikten sonra, ICFTU ile birleşmeyi destekleyenler ve iki yerde üyeliğe şiddetle itiraz edenler.

Milletlerarası sendikalarla üyeliğe itiraz edenler, tarafsız "Zenci Afrikalı İşçiler Genel Sendikası" na üye olan Gana ve Gine Sendikalarıdır. Aslında sağlam olmayan "Pan-African Federation" un ikinci bir büyük sendika ile üyeliğini destekleyenler ise, ICFTU'nun üyesi bulunan Tunus, Kenya ve Nijerya Sendikalarıdır.

ICFTU'nun 22 Afrikalı üyesinden 15 i, üye veya müşahit olarak Kazablanka konferansına katılmıştır.

Komünist Federasyonunun Afrikadaki tek üyesi Kamerun ise, yeni Pan African Federasyonunun, diğer hiç bir üyeliğe girmemesi yolunda ki Gana-Gine tezini savunmuştur. Bu iki temayül arasında, ICFTU üyesi fakat tarafsız olan Fas ve Cezair Sendikaları yer almıştır. Şimdi uzlaştırıcı bir müdahale ile, Konferansı sırf üyelik mevzuuna bağlı kalmaktan bu iki sendikanın kurtarması beklenmektedir. Bu arada bir Cezair delegesi, "realist olmalıyız" demiş ve bağımsızlık mücadelelerinde, ICFTU'nun milliyetçilere kuvvetli bir destek olduğunu belirtmiştir. Delegeler arasındaki muhtelif fikir ayrılıklarına rağmen, bir birliğin kurulacağı ümitleri kuvvetlenmiştir. Nitekim muhtelif Kongo sendikalarının birleşerek, tek bir delegasyon kurmak için bugün anlaşmaya varmaları, siyasî farkları bir yana bırakarak birleşme sağlanabileceğine delâlettir.

Afrika sendikalarının faaliyeti, esas itibariyle ve önce ücretlerin yükseltilmesi, grevler ve tahkim gibi işlere inhisar etmiştir. Bununla beraber Afrika memleketlerinde sendikaların da, yukarıda işaret edildiği gibi, sınıı ihtilâfların kaynaklarını teşkil ettikleri âşikârdır. Maamafih Afrika sendikalarının kendi memleketlerinin siyasî bakımdan kuruluşundaki yeni rollerini de takdir etmek lâzımdır. Filhakika Afrikanın bir çok sendikaları siyasî bağımsızlık mücadelesinde, politikacıların önemli vasıtaları haline gelmişlerdir. Bağımsızlıktan önce koloni hükümetleri altında en büyük birer işveren durumunda oldukları için, sendikaların kendi işverenlerine karşı ileri sürdükleri bir çok talep ve istekler ve istihsalin huzur içinde cereyan etmesine engel olmak maksadiyle aldıkları tedbirler yoluyla, koloni idarelerini bağımsızlık hususunda zorlamağa muvaffak olmuşlardır.

Siyasî bağımsızlık ve istiklâl temin edildikten sonra, sendikaların bir çoğu idare ve iktidar başında bulunan siyasî partilerin kanatları haline gelmişlerdir. Hüsüyle tek parti sistemi ile idare edilen devletlerde ve bu arada meselâ Gana'da Nkrumah hükümetinde böyle olmuş ve millî seviyede merkezîleşmiş sendikalar, kendi üyelerini siyasî faaliyetlerini terketmeğe zorlamışlardır. Memleketin yeniden kalkınması sebebi ileri sürülmek suretiyle sendikalar, işçilerin sözcüleri sıfatiyle ve partinin disiplin organlarının kararıyla sendika üyelerinin bazı taleplerde bulunmalarına engel olmuşlardır. Bu sebeplerden dolayı ve bu şartlar altında sanayi işçilerinin memnuniyetsizlik ve huzursuzlukları gittikçe teraküm etmekte, bu birikme her zaman bir infilâk mahiyetini alacak bir karaktere sahip bulunmaktadır.

Hülâsa Afrikada sanayileşme vetiresi henüz cereyan halinde bulunduğundan, hattâ henüz bu cereyan yeni başlamış olduğundan, bu

ihtilâfları bir intikal devrinin tezahürleri olarak mütalâa etmek doğru olur. Aslında Afrika'daki ihtilâfların işletme dışında aranması daha isabetli bir görüştür. Sanayi işletmelerindeki ırk ideolojilerinin ve farklılıklarının, yahut ücretlerin tâyini ve hükümetler yoluyla sendika hâkimiyeti yahut tradisyonel otorite strüktürünün reddi, endüstri hayatındaki gerginliklerin esas kaynağıdır. Sanayileşmenin ilk safhalarını yaşayan bu kabil memleketlerde, açıkça işletme dışı sebeplere dayanan "kaba grev", "nümayış" ve saire gibi huzursuzlukların ileride sınaî işletmeler içinde kümeleşip kümeleşmeyeceği, üzerinde durulması icap eden başka, fakat mühim bir noktadır.

NETİCE :

Hülâsa ve netice itibariyle, gelişmekte olan memleketlerde bir sendikacılık hareketinin başlayıp inkişafını güçleştiren müşküller arasında, halkın %80-90 ının ziraî faaliyetlerle meşgul bulunması vardır. Ayrıca bu memleketlerde işçi çeşitli istikametlerdeki talim ve terbiyeden mahrumdur. Her şeyden evvel sevk ve idareci yokluğu büyük güçlük doğurmakta ve bir çok sendika idarecileri işçilikten gelmemiş bulunmaktadır. Bunların bir çoğu da sendikacılık faaliyetleri yanında, bu memleketler istiklâllerine kavuştuktan sonra, siyasî ve iktisadî faaliyetlerle de meşgul olmaya başlamışlardır. Ancak gelişmekte olan ülkelerde sendikaların durumu ve geleceği hakkında yapılan ilmî çalışmalar, umumiyetle işçilerin büyük bir çoğunluğunun bugün henüz siyasî, meslekî-tekniik ve her şeyden önce de ekonomik bir formasyona sahip olmadıkları üzerinde toplanmakta ve netice itibariyle günümüzün icapları olan siyasî ve iktisadî vecibeleri yerine getirecek şekilde yetişmemiş ve yetiştirilmemiş buldukları görülmektedir. Halen yuvarlak rakamla, bütün işçilerin ve müstahdemlerin çok büyük bir kısmı sınaî bir vasat içinde ve onunla birlikte haşır ve neşir olmuş değildir. Gerçi sanayi işçisi elbette fabrikalarda çalışmakta, fakat köylerde, ziraî bölgelerde, şehir dışı mıntıkalarda yaşamaktadır. Buralarda irtibat elan çok kuvvetlidir. Bunların hayat tarzı, dünya görüşü, alâka ve davranışı ötedenberi olduğu gibi, bugün de köyün damgasını taşımaktadır. Hususiyile köy çevreleri ve an'aneleri kolay kolay bertaraf edilemeyecek bir mahiyete sahip bulunmakta ve bu müşküller, işçileri kendi vazife ve mükellefiyetleri hususunda başka türlü hareket etmeğe, irrasyonel davranışlara zorlamaktadır.

Diğer taraftan gelişmekte olan memleketlerdeki işçilerle, gelişmiş memleketlerin işçileri arasında, sade gelirler arasında değil, fakat eğitim

seviyeleri arasındaki uçurum da gittikçe ve devamlı şekilde büyümekte ve derinleşmektedir. Bundan dolayı bahis konusu memleketler, kendi fcvkalâde mühim sosyal ve ekonomik meselelerini çözebilmek için, müessir bir şekilde harekete geçmek zorundadırlar. Bu bakımdan da bu memleketlerin sendikalarına çok mühim, hayatî ve nihaî roller terettüp etmektedir. Bu hususta hazır reçetelerin bahis konusu olamayacağı açıktır. Bu yüzden ICFTU, gelişmekte olan memleketlerin hususî durumlarına uygun eğitim program ve plânları tertiplemeyi düşünmektedir. Nitekim 1967 yılında Kanada da, işçilerin eğitimi ile ilgili olmak üzere toplanan bir konferansta, bu plân ve program meselesi ele alınmıştır.

Öte yandan bahis konusu memleketlerde devlet tarafından kontrol edilen sendikalara da yardım edilip edilemeyeceği görüşülmüştür. Bununla beraber gelişmekte olan bir memlekette çok gelişmiş ve yerleşmiş bir demokrasinin ölçüleriyle hareket edilemeyeceği noktası üzerinde ittifak edilmiştir. Ancak Afrikalı ve Asyalı iktidar sahiplerinin, kendi memleketlerindeki sendikalarla istedikleri şekilde oynayamayacakları da belirtilmiştir. Bu itibarla asgarî ölçüde dahi olsa, bir koalisyon hürriyetinin devamlı şekilde emniyet altına alınması gerektiği ileri sürülmüştür.

Diğer taraftan aynı kongrede söz alan IG Metall Başkanı Otto Brenner, gelişmekte olan memleketlerde sendikaların rolü hususunda dikkate değer beyanlarda bulunmuştur. Brenner'e göre, bu memleketler bakımından iki nokta bilhassa dikkate değer bir mahiyet arz etmektedir: "Bir taraftan biz bu kabil memleketlerde muazzam bir nüfus patlaması ile karşı karşıyayız. Bu husus bilhassa Asya için varittir. Bu bakımdan Hindistan, Çin, Endenozya veya bu kıtanın kalabalık memleketlerini düşünmek kâfidir. Sadece Hindistan 500 milyona varan nüfusu ile, gelişmekte olan bütün memleketler nüfusunun üçte birini teşkil etmektedir. Bu nüfus patlaması yanında, ikinci bir hususiyet daha görmekteyiz. Filhakika nüfus inifilâki Avrupada kapitalizmin ilk çağlarında görüldüğü gibi aksine, bir ekonomik genişleme ve gelişme ile müterafik bir manzara göstermemektedir. Bilindiği gibi, Avrupada kapitalizmin ilk çağları Avrupalı işçiler için çok büyük bir sefalet kaynağı teşkil etmekle beraber, bu arada çok mühim müsbet neticelerin meydana gelmesine de yol açmıştı. Gerçekten kapitalizm Avrupada devamlı olarak yeni iş yerlerinin ve çalışma imkânlarının doğmasına zemin hazırlamıştır. Kapitalizm, Avrupayı sanayileştirmiş ve bu arada bir kaç misli artan nüfusa iş ve ekmek temin etmiştir. Şu halde bugünkü az gelişmiş memleketlerin durumu ile, geçen yüzyılda sanayileşmenin yeni başladığı Avrupanın durumu arasındaki bariz fark bu nokta üzerinde toplanmaktadır.

Diğer bir ifade ile, gelişmekte olan memleketlerde halen iktisadi hayatın genişlemesinden ve yeni işyerleri temin etmesinden söz açmak şöyle dursun, fakat tamamen tersine olarak, bugüne kadar mevcut sefalet ve zarureti daha da artırmak istidadında olan nüfus büyümesi bahis konusu olabilir. Gerçekten bu memleketlerde prodüktif, rantabl ve modern bir sanayiın ilk esasları kurulamadığı takdirde, durum gittikçe vahametini artıracaktır. Aslında, dünyamızın gelişmekte olan memleketlerinde ve bölgelerinde, kitlevî sefaletin ötedenberi kaldırılması hususundaki güçlükleri "muazzam" kelimesiyle ifade etmekte bir mübalağa yoktur". Sözlerinin sonunda Otto Brenner, gelişmekte olan memleketlerin yeni bir sosyal düzene ulaşabilmelerindeki güçlükleri anlatmış ve bu hususta sendikalara düşen vazifelerden bahsetmiştir. Hatip bu meselenin oldukça eski bir tarihe sahip bulunduğunu, iktisadî ve sosyal hasılânın ücret karşılık çalışan insanların haklı alâka ve menfaatlerini haleldar etmeyecek şekilde dağıtılması gerektiğine ve gelişmekte olan memleketlerde sosyal ilerlemenin, millî bağımsızlık ve siyasî hâkimiyetin kurbanı haline getirilmemesi zaruretine işaret etmiştir. Hatibe göre, sanayi memleketlerinde teknik ilerlemenin gittikçe artan bir verimliliğe yol açacağı ve büyük ölçüde maddî refahın teminine imkân vereceği, buna karşı dünyamızın diğer kısımlarında yeni bir proletarya sınıfının doğmamasına pek az yardımcı olacağı meydandadır. Bu itibarla gelişmekte olan memleketlerdeki sendikaların vazifeleri, aynı zamanda Batılı sendikaların da vazifeleri meyanındadır. Filhakika çalışan insanlar arasında tesanüt ve bunların organizasyon problemleri, millî olduğu kadar, milletlerarası bakımdan da esaslî bir şart ve çok mühim bir faktördür. Bu suretle sulhçü, sosyal ve demokratik bir gelişme emniyeti altına alınmış olur.

Diğer taraftan gelişme halinde bulunan memleketlerde sosyal ihtilâlcî hareketler önceleri umumiyetle komünizme karşı büyük bir sempatinin doğup gelişmesine yol açmıştır. Gerçekten bu kabil memleketler komünizmin şahsında, sömürme ve baskılara karşı zafer sağlamış bir sistem olarak, kendi bağımsızlık mücadeleleriyle bir karakter akrobahığı görmekte-dirler. Bundan dolayıdır ki, gelişmekte olan memleketlerde Marksist literatür fevkalâde zengindir. Hemen her kitapçı dükânında K. Marx'a, Lenin'e ve diğer tanınmış komünist liderlere ait kitapları tedarik etmek mümkündür. Aslında bu memleketleri ziyaret edenler, nüfus başına 70-200 dolara sahip olan bir ülkede, başka bir şey umulamıyacağımı kabul etmekte-dirler. Esasen bu kabil memleketlerin hiç değilse bir kısmında Marx, Lenin ve Mao'nun hayat ve eserleriyle haşır ve neşir olmamış insanlara aydın gözüyle bakılmamakta ve bu ülkelerin

belli başlı aydınları gerçekten Marx'a inanmış bulunmaktadırlar. Bununla beraber Afrika ve Asyanın millî ihtilâl hareketlerine karışmış ve bundan muvaffak çıkmış devletleri, Doğu ile Batı arasında yeni bir yol aramışlar ve bunun ifadesini de komünizmden uzaklaşmakta, fakat taraf-sızlık durumunda bulmuşlardır. Diğer taraftan komünistler de bu arada ve zamanla, gerçi para ve mal ile tek tek insanları avlamanın mümkün olduğunu, ancak bütün bir milleti ağa düşürmenin imkânsız bulunduğunu öğrenmişlerdir.

Filhakika az gelişmiş memleketlerden çoğu tek parti sistemi içinde bulunmakta ve aksi halde devletin kuruluşunda karşılaştıkları çetin problemleri çözemeyeceklerine inanmaktadırlar. Aslında bu nokta bahis mevzuu memleketlerde sendikaları, devlet idaresinde bir âlet ve vasıta durumuna getirmiş ve siyasî bakımdan bu teşekküllere aşağı yukarı birer resmî-siyasî organ mahiyeti vermiştir. Mamafih bu memleketlerde sendikalar, iktisat politikasının, hükümetlerin üzerinde durmaları icap eden bir nesne olduğunu, kendilerinin ise, sırf yüksek ücretler ve daha iyi sosyal tesisler ve tedbirlerle meşgul olmaları gerektiği noktasından hareket ettikleri müddetçe, memleketin bütünü ile kalkınmasının mümkün olup olmayacağı meselesi ortaya çıkmaktadır.

Bu arada diğer bazı müşküllerin de zikri gerekir. Meselâ şayet yabancı sermaye kendi kârını bizzat bu memlekette yatırıyarak, menşee memlekete götürdüğü takdirde, sendikalar bu kaynakların mensup oldukları memleketlerin kalkınmasında kullanılmaması karşısında, kendi kendini tahdit politikası gütmekte bir mâna ve fayda görmeyebilirler. Bundan dolayı iktisadî ve sosyal kalkınmanın zaruretleri, bu memleketlerde sendikaların yapıcı (Konstrüktif) bir politika takip etmelerindeki zarureti ortaya çıkarmaktadır. Bu durum sendikaların, işçileri iktisadî hayatın belirli mutaları karşısında dikkatli ve ihtiyath davranmaya alıştırmasına ihtiyaç hissettirmektedir. Aynı zamanda iktisadî ve siyasî istiklâlin işçiler için de maddî bakımdan faydalar temin edeceği ve eski kolonyal istismara nazaran, kendileri için çok daha avantajlı olduğu çalışan insanlara anlatılmalı ve öğretilmelidir.

Bu arada pek mühim bir mesele, sendikaların bu iki cepheli harpten muzaffer çıkıp çıkamayacakları ve sendikacılık fonksiyonlarını söz konusu az gelişmiş memleketlerde sosyal ilerlemenin bir motorü olarak kullanıp kullanamayacakları yahut türlü içtimaî kuvvetler arasında ezilerek ortadan silinip silinmeyecekleridir. Bu sonuncu ihtimalden kurtulabilmek bakımından, milletlerarası hür sendikacılık hareketi, az gelişmiş

memleketlerin sendikalarını geliştirmeyi başta gelen vazifelerinden biri saymalıdır.

Aslında genç devletlerde bahis mevzuu olan çok eski bir problem şudur : İktisadî ve siyasî iktidarın dağılması öyle bir şekilde tanzim edilmelidir ki, çalışan insanların haklı ve makul menfaatleri emniyet altına alınmalı ve memleketlerdeki sosyal ilerleme, millî bağımsızlık ve siyasî varlığın bir kurbanı olmamalıdır.

FAYDALANILAN ESERLER

- Willie Smith** : Quele industrieller Konflikte in Africa, Gewerkschaftliche Monatshefte, October 1966.
- Herbert A. Tulatz** : Eine neue Phase der Gewerkschaftlichen Entwicklung in Africa, Die Quelle, Dezember 1961.
- Nora Walter** : Ein altes Keiserreich - eine Junge Gewerkschaft, Die quelle 17. Jahrgang, Main 1966.
- DGB Auslandsdienst, : Gewerkschaftliche Entwicklungshilfe - eine soziale Notwendigkeit, Internationale Tagung in Berlin, Dusseldorf März 1966.
- Otto Brenner** : Auf dem Wege zu einer neuen sozialen Ordnung, Der Gewerkschafter, April 1966.
- Walter Galenson** : Az gelişmiş Memleketlerde Sendikacılık, Sosyal Siyaset konferansları cilt XVI, İstanbul 1964.
- Otto Neulich** : Afrikada İktisadi Gelişmenin Sosyal problemleri, Sosyal Siyaset Konferansları, Cilt XVII, İstanbul 1965.
- Bruce H. Milen** : Gelişen Ülkelerde Sendikalar ve Siyaset, Sosyal Siyaset Konferansları Cilt XIX, İstanbul 1968.
- J. Barbash** : 1968 de İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsünde yapılan seminerlerdeki tebliği.
- The New York Times**'in çeşitli nüshaları.
- Everett Kassalow** : **National Labor Movements in the Postwar World.** Northwestern University Press, 1963. s. 337.
- Friedland, William H.** : "The Institutionalization of Labor Protest in Tanganyika and Some Resultant Problems." **Sociologus**, Vol. II, No. 2, 1961, pp. 133-148.
- Rimmer, Douglas** : "The New Industrial Relations in Ghana." **Industrial and Labor Relations Review.** Vol. 14, No. 2, Jan. 1961, pp. 206-226.
- Kerr, Clark** : et al. **Industrialism and Industrial Man** Cambridge: Harvard University Press, 1960, 331 pp.
- Millikan, Max F., and Donald L. M. Blackmer** : **The Emerging Nations.** Boston, Toronto: Ittle, Brown and Company, 1961, 171 pp.